

شماره کد پروژه:	درخواست تعریف پروژه پژوهشی	
۱- مشخصات طرح / پروژه		
۱-۱- متقاضی		
مرکز / معاونت / موسسه*: معاونت طرح و برنامه. اداره / گروه مربوطه*: مطالعات و بررسی.		
۱-۲- عنوان طرح		
عنوان طرح / پروژه*: تدوین الگوی احسان رضوی و تکافل اجتماعی مبتنی بر سیره حضرت امام علی ابن موسی الرضا (علیه السلام) و امیرالمؤمنین (علیه السلام) ماهیت طرح / پروژه*: الف) بنیادی ☐ ب) توسعه ای ☐ ج) کاربردی ☒ - پژوهش بنیادی، پژوهشی است محض که عمدتاً فاقد نتیجه عملی فوری است. - پژوهش کاربردی، پژوهشی است که نتایج حاصل از آن در رفع نیازها و مشکلات به کار آید. - پژوهش توسعه‌ای، عموماً متوجه نوآوری در فرایندها، ابزارها و محصولات است.		
۱-۳- ضرورت انجام طرح (تشریح وضعیت موجود و ضرورت انجام طرح / پروژه)		
سیره علوی و رضوی سرشار از آموزه‌های نیکوکاری، ایثار و تکافل اجتماعی است که می‌تواند به عنوان یک مدل عملیاتی تدوین و در سازمان‌هایی با مأموریت‌های اجتماعی بکار گرفته شود. پیشنهاد این طرح با هدف طراحی الگوی ساختارمند، بومی و قابل اجرا از احسان و تکافل اجتماعی مبتنی بر سیره رضوی و علوی در بنیاد کرامت رضوی تدوین گردید. ضرورت‌های اجتماعی این امر را می‌توان در حوزه‌های زیر تقسیم بندی نمود: ۱. افزایش نرخ فقر و نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های اجتماعی در جوامع معاصر، افزایش فقر و نابرابری اقتصادی است. عواملی مانند رکود اقتصادی، تورم، بیکاری و سیاست‌های اقتصادی نادرست موجب افزایش فاصله طبقاتی و تهدید معیشت افراد شده و به افزایش آسیب‌های اجتماعی نظیر جرم، حاشیه‌نشینی و محرومیت‌های فرهنگی منجر می‌شود. در این شرایط، گروه‌های کم‌برخوردار جامعه به حمایت‌های پایدار و جامعی نیاز دارند که نه تنها نیازهای اساسی آن‌ها را تأمین کند، بلکه با توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی، امکان خروج آن‌ها از چرخه فقر را فراهم آورد. بهره‌گیری از سیره امام علی (علیه السلام) و امام رضا (علیه السلام) که بر ایجاد نظام‌های اقتصادی حمایتی و توزیع عادلانه منابع تأکید داشته‌اند، می‌تواند به طراحی راهکارهای کاربردی برای کاهش فقر ساختاری و تقویت عدالت اجتماعی کمک کند. امام علی (ع) با تأسیس بیت‌المال به توزیع عادلانه منابع میان نیازمندان پرداختند و امام رضا (ع) با تأکید بر انفاق و حمایت از محرومان، کرامت انسانی را در کنار رفع نیازهای مادی مورد توجه قرار می‌دادند. بهره‌گیری از این الگوها می‌تواند به ایجاد تغییرات پایدار در زندگی افراد و بهبود شرایط اجتماعی منجر شود.		

۲. ناکارآمدی نظام‌های حمایتی موجود و لزوم ارائه الگوی بومی اسلامی

بسیاری از نهادهای حمایتی کنونی در جوامع اسلامی، تحت تأثیر نظام‌های حمایتی مدرن و مدل‌های غربی طراحی شده‌اند که عمدتاً بر رویکردهای اقتصادی مبتنی بوده و بر کمک‌های مالی مستقیم و کوتاه‌مدت متمرکز هستند. این مدل‌ها اغلب فاقد توجه کافی به ابعاد اخلاقی، معنوی و فرهنگی جوامع اسلامی هستند و از تقویت حس همبستگی اجتماعی و مشارکت جمعی غافل مانده‌اند. برای مثال، در برخی کشورها، برنامه‌های رفاهی صرفاً به توزیع یارانه یا کمک‌های نقدی محدود می‌شود، بدون اینکه به توانمندسازی افراد یا حل ریشه‌ای مشکلات اقتصادی آن‌ها توجه شود. این رویکرد نه تنها وابستگی نیازمندان را افزایش می‌دهد، بلکه گاهی به دلیل عدم هماهنگی فرهنگی، با مقاومت اجتماعی مواجه می‌شود.

در مقابل، الگوی احسان اسلامی، به‌ویژه در سیره رضوی و علوی، بر یک رویکرد جامع تأکید دارد که شامل حمایت مالی، آموزش، توانمندسازی اقتصادی و حفظ کرامت انسانی است. برای نمونه، امام رضا (ع) در تعامل با نیازمندان، علاوه بر کمک مادی، به آن‌ها عزت نفس و اعتماد به نفس می‌بخشیدند و از تحقیر شدن آن‌ها جلوگیری می‌کردند. این الگو می‌تواند به عنوان یک مدل بومی و متناسب با ارزش‌های اسلامی، جایگزین یا مکمل نظام‌های موجود شود و با اصلاح رویکردهای کنونی در سازمان‌های حمایتی و تقویت جنبه‌های اخلاقی و اجتماعی، کارایی و اثربخشی نظام تکافل اجتماعی را به طرز چشمگیری افزایش دهد. طراحی چنین الگویی در سازمان‌هایی مانند بنیاد کرامت رضوی می‌تواند به بهبود عملکرد نظام‌های حمایتی و ایجاد اعتماد عمومی به این نهادها کمک کند.

۳. پراکندگی و عدم هماهنگی در خیریه‌ها و مؤسسات مردم‌نهاد

یکی از موانع اصلی در مسیر کمک‌رسانی مؤثر در جوامع اسلامی، نبود هماهنگی و پراکندگی فعالیت‌های خیریه‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد و نهادهای دولتی است. این نهادها اغلب به صورت مستقل و بدون یک برنامه جامع عمل می‌کنند که نتیجه آن، موازی کاری، هدررفت منابع و عدم پوشش کامل نیازمندان است. برای مثال، ممکن است در یک منطقه، چندین نهاد خیریه به صورت همزمان کمک‌هایی را ارائه دهند، در حالی که مناطق محروم دیگر کاملاً از حمایت محروم بمانند. این ناهماهنگی همچنین باعث کاهش اعتماد عمومی به نهادهای خیریه می‌شود، زیرا مردم نمی‌توانند اثربخشی کمک‌های خود را مشاهده کنند.

در سیره امام علی (ع) و امام رضا (ع)، شاهد یک نظام‌مندی و سازمان‌یافتگی در امر انفاق و کمک‌رسانی هستیم. امام علی (ع) با ایجاد ساختار بیت‌المال، توزیع عادلانه منابع را تضمین می‌کردند. همچنین، امام رضا (ع) با مدیریت دقیق و هدفمند کمک‌ها، اقدامات خود را در قالب نظام‌های مشخصی هدایت می‌کردند. طراحی یک مدل هماهنگ و یکپارچه بر اساس این سیره، می‌تواند به انسجام فعالیت‌های خیریه کمک کند، از اتلاف منابع جلوگیری نماید و پوشش حمایتی را به صورت عادلانه‌تر گسترش دهد. چنین الگویی می‌تواند به عنوان یک چارچوب عملیاتی در بنیاد کرامت رضوی به کار گرفته شود و الگویی برای سایر نهادها ارائه دهد.

۴. بحران سرمایه اجتماعی و کاهش حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی

در جوامع امروزی، فردگرایی رو به گسترش است و به دلیل تضعیف پیوندهای اجتماعی، حس نوع‌دوستی، مسئولیت‌پذیری جمعی و مشارکت اجتماعی به دلایل مختلف کاهش یافته است. این مسئله به‌ویژه در شهرهای بزرگ و جوامع صنعتی مشهود است، جایی که فردگرایی افراطی موجب شده که افراد بیشتر به منافع شخصی خود توجه داشته باشند و میزان مشارکت آنها در فعالیت‌های خیرخواهانه کاهش یابد. برای مثال، کاهش مشارکت در امور خیریه یا بی‌توجهی به مشکلات همسایگان و نیازمندان اطراف، نشان‌دهنده افت سرمایه اجتماعی است که می‌تواند به انزوای اجتماعی، افزایش نابرابری و تضعیف انسجام جامعه منجر شود. در مقابل، احسان اسلامی و سیره رضوی و علوی بر تکافل و همبستگی اجتماعی تأکید دارند و کمک به نیازمندان را نه تنها یک وظیفه فردی، بلکه یک مسئولیت اجتماعی و جمعی تلقی می‌کنند. امام رضا (علیه‌السلام) با رفتار و گفتار خود، فرهنگ احسان و انفاق را ترویج می‌دادند و مردم را به مشارکت در امور خیر تشویق می‌کردند. سیره آن حضرت نشان می‌دهد که ترویج فرهنگ احسان، نه تنها به رفع نیازهای مادی کمک می‌کند، بلکه باعث تقویت پیوندهای اجتماعی، افزایش همبستگی میان طبقات مختلف جامعه و تقویت حس تعلق به جامعه می‌شود. احیای این فرهنگ در جوامع امروزی می‌تواند به بازسازی سرمایه اجتماعی، تقویت حس مسئولیت‌پذیری عمومی و ایجاد یک جامعه همدل و متحد کمک کند. بنیاد کرامت رضوی می‌تواند با ترویج این الگو، نقش مهمی در بازسازی اعتماد و همبستگی اجتماعی ایفا کند.

۵. لزوم ایجاد نظام حمایتی مبتنی بر عدالت و توانمندسازی اجتماعی

بسیاری از سیاست‌های حمایتی موجود به جای توانمندسازی اقتصادی افراد، آنها را وابسته به کمک‌های مقطعی نگه می‌دارد و در نتیجه، چرخه فقر بازتولید می‌شود. این در حالی است که در الگوی احسان رضوی، کمک به نیازمندان صرفاً به ارائه منابع مالی خلاصه نمی‌شود، بلکه توانمندسازی، آموزش مهارت‌های معیشتی و ایجاد فرصت‌های اقتصادی برای آنها نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. امام رضا (علیه‌السلام) در سیره خود، با ایجاد فرصت‌های شغلی و حمایت از کار و تلاش، تلاش می‌کردند که نیازمندان به خودکفایی برسند. طراحی نظام حمایتی بر اساس این دیدگاه، می‌تواند به جای توزیع صرف کمک‌های مالی، به ارائه راهکارهایی برای خروج پایدار از چرخه فقر منجر شود.

با توجه به چالش‌های روزافزون جوامع اسلامی در زمینه فقر، نابرابری اقتصادی، ناکارآمدی نظام‌های حمایتی موجود و کاهش حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ضرورت تدوین یک الگوی جامع احسان و تکافل اجتماعی بر اساس آموزه‌های اسلامی بیش از پیش احساس می‌شود. بررسی سیره امام علی (علیه‌السلام) و امام رضا (علیه‌السلام) نشان می‌دهد که آنها تنها به کمک‌های مقطعی اکتفا نکرده، بلکه نظامی پایدار برای حمایت از نیازمندان و توانمندسازی آنها بنا نهاده‌اند. در حالی که بسیاری از مدل‌های رفاهی مدرن، وابستگی نیازمندان را افزایش داده و مشارکت اجتماعی را کاهش می‌دهند، نظام احسان رضوی بر توانمندسازی اقتصادی، کرامت انسانی و همبستگی اجتماعی تأکید دارد. از این رو، بهره‌گیری از این الگو در سیاست‌گذاری‌های رفاهی و حمایتی، می‌تواند به کاهش فقر، افزایش انسجام اجتماعی و ایجاد یک جامعه پایدار و عادلانه کمک کند.

بنابراین، تدوین این الگو می‌تواند:

- مبنای علمی و اجرایی برای سیاست‌گذاری‌های اجتماعی بنیاد کرامت فراهم کند.
- یک مدل یکپارچه برای هم‌افزایی اقدامات خیریه و اجتماعی بنیاد کرامت ارائه دهد.
- فرایندهای احسان و نیکوکاری را استانداردسازی کند.

اهداف کلی:

- تدوین یک الگوی جامع، علمی و عملیاتی از احسان و تکافل اجتماعی بر مبنای سیره معصومین (علیه السلام) با تأکید بر اصول عدالت، کرامت انسانی و همبستگی اجتماعی برای ارائه راهکارهای پایدار در حل چالش‌های اجتماعی معاصر.
- تعیین چارچوب نظری مبتنی بر نظریه‌های عدالت اجتماعی، سرمایه اجتماعی و مدل‌های خیریه اسلامی با هدف ایجاد یک پایه علمی و اسلامی برای طراحی نظام‌های حمایتی بومی و کارآمد.
- طراحی مکانیزم‌های اجرایی و ساختارهای عملیاتی برای پیاده‌سازی مدل احسان و تکافل اجتماعی در بنیاد کرامت رضوی به منظور افزایش اثربخشی و هماهنگی در فعالیتهای حمایتی و خیریه.

اهداف جزئی:

- بررسی تاریخی، روایی و اجتماعی ابعاد احسان و تکافل در آموزه‌های اهل بیت (علیه السلام) از طریق تحلیل متون دینی، روایات و سیره عملی معصومین برای استخراج اصول و روش‌های کمک‌رسانی.
- استخراج مؤلفه‌های اصلی احسان و تکافل اجتماعی در سیره رضوی و علوی، شامل عدالت در توزیع منابع، حفظ کرامت انسانی و توانمندسازی، و تطبیق این مؤلفه‌ها با مأموریت‌ها و اهداف بنیاد کرامت رضوی برای همسویی با نیازهای امروزی.
- ارائه یک مدل عملیاتی و ساختار اجرایی مشخص برای بنیاد کرامت رضوی با تأکید بر شناسایی نیازمندان، توزیع عادلانه منابع، توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی، و ایجاد نظام‌های نظارتی برای ارزیابی عملکرد.

۵-۱- نتایج مورد انتظار (خروجی‌ها و محصول مورد انتظار) *

- تدوین و ارائه الگوی جامع و مدون احسان رضوی و تکافل اجتماعی مبتنی بر سیره معصومین (ع) برای پیاده‌سازی مؤثر در بنیاد کرامت رضوی.
- طراحی یک مدل ساختاریافته و نظام‌مند برای ارائه خدمات اجتماعی با تفکیک و هماهنگی میان مراکز مختلف بنیاد کرامت رضوی.
- سازماندهی و اجرای کارگاه‌های آموزشی تخصصی برای مدیران و کارشناسان بنیاد کرامت رضوی جهت توانمندسازی و اجرای موفق مدل پیشنهادی.
- تهیه و انتشار گزارش پژوهشی علمی و جامع شامل مدل تدوین‌شده، دستورالعمل‌های اجرایی و راهکارهای عملیاتی برای بهره‌برداری و توسعه آتی.

۲- روش اجرای طرح / پروژه	
۱-۲	روش انجام کار*
- مطالعات اسنادی و پژوهش کتابخانه‌ای: بررسی متون دینی، تاریخی و علمی مرتبط با احسان و تکافل اجتماعی. - مصاحبه با خبرگان: اخذ نظرات کارشناسان دینی، مدیران بنیاد کرامت رضوی و خبرگان حوزه نیکوکاری. - طراحی مدل مفهومی: تدوین یک نقشه راه عملیاتی بر اساس مدل‌های سرمایه اجتماعی، عدالت اجتماعی و خیریه اسلام. - اجرای آزمایشی مدل در برخی واحدهای بنیاد و ارزیابی میزان موفقیت آن. - ارائه نسخه نهایی مدل و برنامه اجرایی برای استقرار آن در بنیاد کرامت رضوی.	
۲-۲	اسناد و مدارک / منابع اطلاعاتی (اسناد و مدارک جهت استفاده در تنظیم پروپوزال):
- قرآن کریم و احادیث مربوط به احسان و نیکوکاری. - منابع تاریخی و روایی سیره امام علی (علیه‌السلام) و امام رضا (علیه‌السلام). - گزارش‌ها و مطالعات موجود در آستان قدس رضوی در موضوع نیکوکاری در سیره رضوی و سیره علوی. - پژوهش‌های انجام‌شده درباره نقش وقف، صدقه و احسان در فقه اسلامی. - مطالعات تطبیقی از تجربه موفق خیریه‌های اسلامی و سازمان‌های نیکوکاری جهانی.	
۳-۲	تاریخچه و سوابق (سوابق فعالیت‌ها و پروژه‌های مشابه داخلی و خارجی):
-	
۳	برآورد تقریبی هزینه طرح / پروژه:
برآورد هزینه پروژه به صورت زیر تقسیم می‌شود: - هزینه‌های تحقیقاتی: شامل بررسی متون، مصاحبه با خبرگان و تحلیل داده‌ها. - هزینه‌های اجرایی: شامل اجرای پایلوت‌های آزمایشی در واحدهای بنیاد کرامت رضوی. - هزینه‌های آموزشی: شامل برگزاری دوره‌های آموزشی برای مجریان طرح. - هزینه‌های مشاوره‌ای: شامل استفاده از ظرفیت اساتید حوزه و دانشگاه.	